

RAPPORT

Barnfattigdom på Gotland

Kartläggning och åtgärdsförslag

Fastställt av Välj ett objekt

Framtagen av regionstyrelseförvaltningen

Datum 2025-10-31

Gäller 2024/2217

Ärendenr RS 2024/2217

Version [1.0]

Barnfattigdom på Gotland

Innehåll

1. Inledning	3
2. Bakgrund	3
2.1 Regionfullmäktiges uppdrag	3
2.2 Mottagande av uppdraget	3
2.3 Definitionen fattigdom och ekonomisk utsatthet	4
2.3.1 Rädda barnen	4
2.3.2 Nordiska ministerrådet	5
2.4 Barnkonventionen	6
2.5 Konsekvenser av barnfattigdom och ekonomisk utsatthet	6
3. Kartläggning	7
3.1 Barnfattigdom och ekonomisk utsatthet på Gotland	7
Andelen barn i barnfattigdom	7
Andel barn i ekonomiskt utsatta hushåll	8
Uppgifter i Folkhälsoenkäten - Hälsa på lika villkor 2024	8
Uppgifter från Liv och hälsa ung 2024	8
3.2 Ekonomiskt bistånd på Gotland	8
3.3 Utbildning- och arbetslivsförvaltningen	9
Förskola	9
Grundskola	10
Gymnasiet	10
Arbetsliv och etablering	11
Barn- och elevhälsa	11
Modersmålsenheten	11
Kulturskolan	11
3.4 Socialförvaltningen	12
Fonder/stiftelser	12
Budget- och skuldrådgivning Region Gotland	12
3.5 Hälsa- och sjukvård	13
Stöd till blivande föräldrar	13
Stöd till nyblivna föräldrar	13
3.6 Röda Korset	14
3.7 Svenska kyrkan	14
3.8 Rädda barnen	16
3.9 Gotländska barns röster om barnfattigdom	16
4 Analys av konkreta insatser och aktiviteter	16
5 Åtgärdsförslag	18
5.1 Öka föräldrars möjlighet till egenförsörjning	18
5.2 Barnkonsekvensbeskrivningar inför beslut	19
5.3 Kunskapshöjande åtgärder	19

1. Inledning

Regionfullmäktige har givit uppdraget att kartlägga situationen för barn på Gotland och utifrån det ta fram förslag på åtgärder för att minska barnfattigdomen på Gotland. En kartläggning har gjorts utifrån kontakt med olika verksamheter inom Region Gotland samt inom det gotländska civilsamhället i syfte att belysa några av de samhällsliga utmaningar som påverkar barnfamiljers ekonomiska utsatthet. Utifrån den inhämtade information belyses problematiken och därtill ges förslag på åtgärder.

2. Bakgrund

2.1 Regionfullmäktiges uppdrag

Vänsterpartiet motionerade 2022-12-12 om: *”Att uppdra åt barn och utbildningsnämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt socialnämnden att kartlägga situationen och utreda hur de inom respektive nämnd samt gemensamt kan stärka och utveckla sitt arbete för att utjämna skillnader i barns ekonomiska uppväxtvillkor.”*

Motionen gick på underremiss till SON, GVN och BUN. Socialförvaltningen och utbildnings- och arbetslivsförvaltningen lämnade redovisning kring hur verksamheterna arbetar för att mildra konsekvenserna av barnfattigdom på Gotland och möta barnens behov av välfärd oaktat ekonomiska förutsättningar.

Regionfullmäktige behandlade ärendet i september 2024 (RF 2024-09-30 § 141) och formulerade följande uppdrag till regionstyrelsen:

”Motionen bifalls på så sätt att regionstyrelsen får i uppdrag att gemensamt med underlag från regionstyrelsen, socialnämnden, hälso- och sjukvårdsnämnden, barn- och utbildningsnämnden och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden kartlägga situationen för barn på Gotland och utifrån det ta fram förslag på åtgärder för att minska barnfattigdomen på Gotland.”

2.2 Mottagande av uppdraget

För att angripa uppdraget att ge förslag på åtgärder för att minska barnfattigdomen på Gotland har utredningen initialt behövt definiera begreppet barnfattigdom och därefter göra ett ställningstagande kring hur förslag på åtgärder ska tolkas.

Barnfattigdom har i sitt ursprung i familjers ekonomiska förutsättningar, vilka i sin tur har ett samband med vårdnadshavarnas möjlighet till egenförsörjning. Att identifiera förslag på åtgärder för att minska barnfattigdomen är därmed en mer omfattande fråga än att fokusera på barnen och deras behov. För att minska barnfattigdomen har områden såsom arbetsmarknadspolitik, människors möjlighet till egenförsörjning, bidragssystemens utformning samt barnfamiljers möjligheter till boende och välfärd i stort avgörande betydelse. Dessa områden är övergripande samhällsfrågor som till stor del regleras av nationella politiska beslut.

I denna kartläggning kommer några av de dessa samhällsliga utmaningar belysas utifrån den information som inhämtats från det gotländska samhället i syfte att lyfta den komplexa problematiken, analysera den inkomna informationen och därifrån ge förslag på åtgärder.

2.3 Definitionen fattigdom och ekonomisk utsatthet

Fattigdom och ekonomisk utsatthet kan beskrivas som olika grader av resursbrist.

Fattigdom handlar om en mätbar, konkret brist på ekonomiska resurser och kan definieras på två sätt:

- Absolut fattigdom, d.v.s. att inte ha/få tillgång till de mest grundläggande behoven för överlevnad såsom mat, bostad, kläder och hälsovård.
- Relativ fattigdom, som innebär att ha så pass låga inkomster jämfört med majoriteten i samhället att det begränsar möjligheten att leva på en acceptabel levnadsstandard i landet

Ekonomisk utsatthet är ett bredare och mer situationsbaserat begrepp. Att en person eller hushåll har små ekonomiska marginaler, är sårbar för ekonomiska kriser eller tillfälliga bakslag som arbetslöshet, sjukdom osv. Man kan vara ekonomiskt utsatt utan att räknas som fattig enligt officiella mått, men man lever ändå med hög risk för att hamna i fattigdom.

Barn har inte egen inkomst utan är beroende av hushållets ekonomi. Barnfattigdom definieras ofta i Sverige av när ett barn lever i hushåll som har låg inkomststandard eller får försörjningsstöd. Därigenom kan ett barn som lever i ett hushåll i ekonomisk utsatthet vara utsatt för barnfattigdom.

2.3.1 Rädde barnen

Rädde Barnen utkom med rapporten *"En ny verklighet"* i oktober 2025.¹ Att definiera fattigdom är komplext, och olika mått har både styrkor och svagheter. Särskilt känsliga är de som bygger på politiska beslut, vilket direkt påverkar hur barnfattigdom mäts och förstås i Sverige. Därför är det viktigt att granska dem över tid. Detta är huvudfokus i rapportens analys.

I rapporten presenteras därför ett nytt reviderat beräkningsmått för att ge en mer träffsäker bild av antalet barn som lever i ekonomisk utsatthet, som baseras på konsumentverkets beräkningar av hushållskostnader i linje med socialtjänstförordningen. Det speglar bättre barnfamiljers faktiska kostnader för att kunna tillgodose barn rätt till skälig levnadsstandard.

År 2023 levde ungefär 276 000 barn i ekonomisk utsatthet – det motsvarar 12,9 procent av alla barn i Sverige. Mellan 2019 och 2022 minskade barnfattigdomen, enligt både det gamla och det nya sättet att mäta. Men under 2023 vände utvecklingen. Det gamla måttet visar fortsatt minskning, medan det nya måttet visar att barnfattigdomen faktiskt ökade både i antal och andel barn. Ökningen hänger ihop med att kostnaderna har stigit, samtidigt som inflationen och sänkta reallöner har gjort det svårare för många familjer att få ekonomin att gå ihop. Det nya måttet visar att barn i alla typer av familjer har blivit mer ekonomiskt sårbara under det senaste året.

¹ Barnfattigdom i Sverige - Rädde Barnen

Rapporten visar tydliga skillnader i barns livsvillkor beroende på familjetyp. Barn som bor med ensamstående föräldrar, särskilt ensamstående mammor och barn med utländsk bakgrund är betydligt mer ekonomiskt utsatta.

- Nästan fyra av tio barn (39,3 procent) som bor med en ensamstående mamma lever i ekonomisk utsatthet.
- Detta innebär fyra gånger högre fattigdomsrisk än bland barn med två sammanboende föräldrar (9,4 procent).
- Bland barn med utländsk bakgrund är ett av tre (33,6 procent) ekonomiskt utsatta, vilket är nästan sex gånger mer än bland barn med svensk bakgrund (5,8 procent)

2.3.2 Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet är de nordiska regeringarnas officiella samarbetsorgan kring välfärdsfrågor och ska verka som rådgivande till departementen. Barnfattigdomen i Norden är en av frågorna på agendan.

Nordiskt välfärdscenter är en institution under Nordiska ministerrådet med olika uppdragsområden. Trots att Norden generellt sett har låga fattigdomsnivåer jämfört med övriga Europa, ökar barnfattigdomen i vissa länder där det i Sverige ökat mest på senare år. Vissa grupper i befolkningen är mer utsatta än andra, exempelvis ensamstående föräldrar, familjer med många barn och familjer med invandrarbakgrund.

Det finns flera olika mått och metoder för att mäta barnfattigdom, som fångar in olika dimensioner av fattigdom och dess konsekvenser. Vanligt förekommande mått är absolut fattigdom och relativ fattigdom. Måttet At Risk of Poverty (AROP) definieras i förhållande till medianinkomst i ett land.

Nordiska länder har historiskt sett lägre AROP-nivåer än EU-genomsnittet, men trenden har varit stigande i Sverige och Norge, och i vissa fall har den överskridit EU-genomsnittet, specifikt när det gäller barn. Barnfattigdom mäts traditionellt på hushållsnivå eftersom barn inte har egen inkomst.

Barnfattigdomen i Norden har utvecklats på olika sätt beroende på vilket mått som används, men det finns vissa tydliga trender och särskilt utsatta grupper. Man ser exempelvis en ökning i Sverige och Norge, Sverige sticker ut som det nordiska landet med den högsta andelen barn i risk för fattigdom, nära 20 procent 2023–2024.

Barnfattigdom har betydande negativa effekter på barns liv. Det är associerat med lägre deltagande i förskola och fritidsaktiviteter, sämre boendeförhållanden, sämre skolresultat, lägre utbildningsnivå och sämre fysisk och psykisk hälsa. Att växa upp i fattigdom kan också bidra till en varaktig låg ekonomisk status över generationer.

Effekterna på samhällsnivå är också kännbara. Långvariga ekonomiska svårigheter under barndomen ger en ökad risk för en svag koppling till arbetsmarknaden senare i livet. Det i sin tur resulterar i minskade skatteintäkter och högre välfärdsutgifter.

Det finns även studier som visar att socialt utanförskap bland barn och unga riskerar leda till betydande samhällskostnader.² Den bästa vägen till högre inkomster för familjer är genom arbete. Därför är alla åtgärder som hjälper föräldrar att komma ut i arbetslivet högsta prioritet, säger Tone Fløtten, seniorforskare vid Fafo³.

Insatser som stärker barns chanser att slutföra sin utbildning och komma ut i arbete är också viktiga. Internationell forskning visar att ju tidigare man investerar i ett barns liv, desto större blir den framtida nyttan. Särskilt utsatta grupper som ensamstående föräldrar, stora familjer och familjer med invandrabakgrund kan behöva riktat stöd, inte minst i den situation vi har haft de senaste åren med ökade levnadskostnader.”

2.4 Barnkonventionen

Sedan 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige, vilket innebär ett åtagande att minska barns ekonomiska utsatthet. Enligt artikel 27 i barnkonventionen har alla barn rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Föräldrar har det huvudsakliga ansvaret men samhället har en viktig stödjande roll. I barnkonventionen fastställs att alla barn är lika värda och har samma rättigheter. Med barn avses varje människa som är under 18 år.

2.5 Konsekvenser av barnfattigdom och ekonomisk utsatthet

Att växa upp i fattigdom och socioekonomisk utsatthet har en negativ inverkan på barns möjligheter att tillgodogöra sig sina rättigheter och till goda livschanser. Barn som lever i ekonomisk utsatthet löper även större risk att drabbas av sjukdom och ohälsa. Samband finns även till lägre skolresultat och risken för utanförskap.

Barnombudsmannen har uppmärksammat att barn i områden med svagare ekonomi har lägre betyg är majoriteten. Många barn uttrycker där ett upplevt utanförskap såsom att samhället inte inkluderar dem på samma sätt och att deras åsikter inte räknas. Även föreningen Majblomman hänvisar till forskning kring barnfattigdom och bristande socialt deltagande, där barn i familjer med lite pengar mer sällan deltar i föreningslivet.

I sammanställningen **Barnfamiljers ekonomiska svårigheter 2025**, som genomfördes av SIFO under våren 2025, på uppdrag av Rädda Barnen, Svenska Röda Korset, Majblomman och Hyresgästföreningen, sammanställdes slutsatser och gemensamma krav på politiska åtgärder för att minska barnfattigdomen. I rapporten redovisas en påtaglig ökning av antalet barnfamiljer som har svårt att klara sin försörjning och tillgodose sina barns mest grundläggande behov så som mat, kläder, en meningsfull fritid och en trygg bostad. Ensamstående föräldrar har större svårigheter än sammanboende. I sammanställningen framkommer bland annat att:

- 29% av de ensamstående föräldrarna med låga inkomster anger att de haft svårigheter med att äta sig mätta, jämfört med 20% år 2024. (signifikant ökning).
- 58% av de ensamstående och 30% av de sammanboende föräldrarna med låga inkomster har upplevt svårigheter med att betala fritidsaktiviteter till barnen.
- 60% av de ensamstående föräldrarna och 37% av de sammanboende föräldrarna med låga inkomster uppger att de varit oroliga för sin försörjning.

² Vissa drabbas hårdare av barnfattigdomen i Norden | NVC

³ Fafo norskt forskningsinstitut

- 31% av de sammanboende och 50% av de ensamstående föräldrarna med låga inkomster är oroliga för hur ekonomin påverkar barnens mående och behov.

Ensamstående föräldrar har större ekonomiska svårigheter än sammanboende. Enligt statistiska centralbyrån är tre fjärdedelar av ensamstående föräldrar kvinnor och en fjärdedel män.

Majblomman har även intervjuat barn som lever i, eller nära ekonomisk utsatthet i sitt bostadsområde. Många barn i intervjuerna uttrycker att de är extra noga med att ta hand om kompisar vars familjer inte har råd. I samtalen framkommer att:

- Barn ser till att vara sparsamma med pengar och försiktigt med saker. Detta kallas resursstrategier.
- Barn tar ansvar för familjen genom att inte uttrycka några stora behov. De hjälper också kompisar som har det likadant. Detta kallas ansvarsstrategier.
- Barn anstränger sig för att leva som kompisar med familjer där pengarna räcker, eller så försöker de låtsas leva så. Det kan handla om att barn tackar nej till aktiviteter som kostar pengar. Detta kallas prestationsstrategier.

3. Kartläggning

3.1 Barnfattigdom och ekonomisk utsatthet på Gotland

Barnfattigdom och ekonomisk utsatthet är två begrepp som används i denna kartläggning, såväl som i den offentliga diskussionen kring barn och barnfamiljers ekonomiska svårigheter. Därför kan man tro att det är ganska enkelt att svara på frågan hur många barn det är som är fattiga eller ekonomiskt utsatta i Sverige, men faktum är att det inte finns några givna kriterier en person ska uppfylla för att betraktas som fattig, eller någon entydig definition av hur fattigdom och ekonomisk utsatthet ska mätas⁴.

Utifrån ovan beskrivna definitioner av barnfattigdom och ekonomisk utsatthet skiljer sig begreppen något åt. Rädda Barnens redovisade i sin senaste undersökning 2025 uppgifter kring barnfattigdomen i Sverige och i Kommunens Kvalitet i Korthet (KKiK) i Kolada, finns uppgifter kring ekonomiskt utsatta hushåll, vilket är de två definitioner som här valts som utgångspunkt för att redogöra för barnfattigdom och ekonomisk utsatthet på Gotland.

Andelen barn i barnfattigdom

Utifrån Rädda Barnens rapport *"En ny verkligen"*⁵ fanns på Gotland år 2023 totalt 11 048 barn mellan 0–17 år. Enligt det nya, reviderade sättet att mäta levde 1263 av dessa barn i barnfattigdom, det vill säga 11,4% av antalet barn.

I en nationell jämförelse placerar sig Gotland på plats 127 av 290 kommuner, enligt det nya sättet att räkna, där förstaplatsen innehas av kommunen med lägst barnfattigdom i landet.

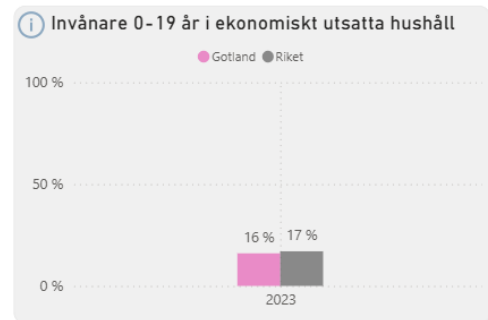
I relation till tidigare sätt att mäta ses en minskning av antalet barn som lever i barnfattigdom, där siffran skulle ha varit 812 barn, det vill säga 7,3%, men vi väljer här att ange de nya måtten då de ger en mer rättvis och träffsäker bild av antalet barn.

⁴ Att mäta fattigdom (SCB)

⁵ En Ny Verklighet – Rädda Barnens barnfattigdomsrapport Sverige (2025) | Save the Children's Resource Centre

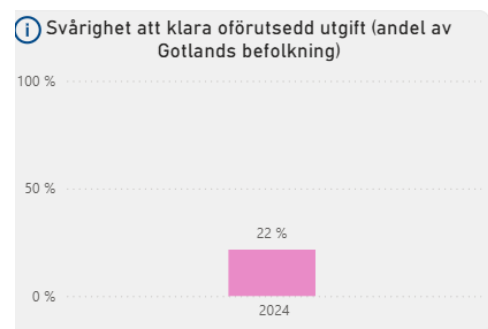
Andel barn i ekonomiskt utsatta hushåll

Utifrån uppgifter hämtade från KOLADA (2023) uppges att andelen invånare 0-19 år som lever i ekonomiskt utsatta hushåll på Gotland vara 17%, att jämföras med samma siffra för riket som är 16%.

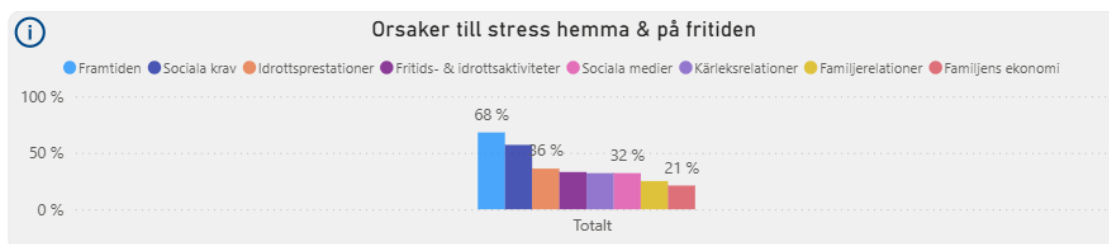
Uppgifter i Folkhälsoenkäten - Hälsa på lika villkor 2024

Den senaste folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, genomfördes på Gotland 2024. I undersökningen ställdes frågan ”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du haft svårigheter att klara de löpande utgifterna för mat, hyra, räkningar m.m.? Andelen personer som svarade ”Ja, vid flera tillfällen” var 22%. Enkätundersökningens deltagare är mellan 16-64 år, varvid resultatet inte specifikt visar på ekonomisk utsatthet hos barnfamiljer.

Uppgifter från Liv och hälsa ung 2024

Enkätundersökningen Liv och hälsa ung vänder sig till gotländska ungdomar på högstadiet och gymnasiet. I avsnittet kring frågor om stress hemma och på fritiden ställs frågan om vad som orsakar stress, till de svarande som angett att de upplever ganska mycket eller väldigt mycket stress. Frågan har fasta svarsalternativ. Av dessa svarande anger 21% att familjens ekonomi är en av orsakerna.

3.2 Ekonomiskt bistånd på Gotland

Socialförvaltningen inom Region Gotland handlägger ekonomiskt bistånd. Socialtjänstens ekonomiska bistånd är välfärdssystemens yttersta skyddsnät och har till uppgift att träda in tillfälligtvis vid försörjningsproblem som inte kan tillgodoses på annat sätt. Ekonomiskt bistånd ska ge enskilda personer och familjer en skälig levnadsnivå. Den skäliga levnadsnivån är inte fastställd till ett visst belopp och kan även innebära andra värden än pengar. Behovsprövningen ska vara individuell och ta hänsyn till omständigheterna i det specifika fallet. Försörjningsstöd är en del av ekonomiskt bistånd som syftar till att tillgodose hushållens mer regelbundna utgifter per månad

Kostnaderna för utbetalt försörjningsstöd på Gotland var första halvåret 2025 totalt (alla individer) 31 miljoner kronor. Det är ca 3,2 mnkr högre jämfört med samma period föregående år då kostnaden var 27,8 mnkr.

Kostnaderna för utbetalt försörjningsstöd till hushåll med barn var samma period 8,8 mnkr. Det är ca 1,4 mnkr högre jämfört med föregående år då kostnaden var 7,4 mnkr.

Det totala antalet aktuella hushåll per månad under första halvåret 2025 har ökat något jämförelsevis med samma period 2024, men antal hushåll med barn har däremot minskat en aning under jan-mars samt maj 2025 för att sedan ligga något högre under april och juni jämfört med 2024. Andel barnfamiljer har alltså minskat något 2025 jämfört med 2024 men beloppet som betalas ut är högre. I riksnormen 2025 har normens samtliga poster räknats upp med 2,8 procent jämfört med riksnormen för 2024. Genomsnittlig andelen hushåll med barn låg under 2024 ganska stabilt på ca 24 % första halvåret. Samma period 2025 låg andelen hushåll med barn på ca 22 %.

I juni 2025 betalade Region Gotland ut försörjningsstöd till 106 hushåll med barn fördelat enligt nedan:

- Ensam kvinna med barn 62 hushåll
- Ensam man med barn 12 hushåll
- Gift/sambo med barn 32 hushåll

	1-3 mån	4-9 mån	10-12 mån	13-26 mån	Mer än 27 mån
Ensam kvinna med barn	23	15	4	8	12
Ensam man med barn	1	7		1	3
Gift/sambo med barn	12	10	2	3	5
Totalt	36	32	6	12	20

Fördelning biståndslängd – Baserat på utfall mars 2025

3.3 Utbildning- och arbetslivsförvaltningen

Underlag har inhämtats från utbildnings- och arbetslivsförvaltningen för att kartlägga vad verksamheten för att motverka konsekvenserna av barnfattigdom, samt identifiera möjliga förslag på åtgärder.

Förskola

Enligt socialdepartementet⁶ är lika tillgång till god och inkluderande förskoleverksamhet, barnomsorg och utbildning avgörande för att bryta arvet av social utestängning och säkerställa lika möjligheter för barn som befinner sig i en utsatt situation.

Förskolan på Gotland har en hög andel barn inskrivna. Systemet med maxtaxa gör att avgiften är inkomstrelaterad vilket gör att man följer styrningen om att avgifter ska vara skäliga för verksamheten. I övrigt förekommer inte andra avgifter inom förskolan för den enskilde vårdnadshavaren. Verksamheten bygger på inkludering och tillgänglighet där förskolan står för allt material som ingår i undervisningen.

Möjlighet till omsorg på obekvämt arbetstid erbjuds vid en förskola i Visby. Omsorgen riktas till barn 1-12 år vars vårdnadshavare har oregelbundna arbetstider. Detta möjliggör

⁶Socialdepartementet (202/21:FPM101)

för ensamstående vårdshavare att arbeta även på kvällar och helger. Avgiften för omsorg vid obekvämt arbetstid regleras.
inom ordinarie avgifter för barnomsorg. Är barnet dessutom placerat i ordinarie förskole-/fritidshemsverksamhet utgår ingen extra kostnad.
Öppen förskola är ett komplement till förskolan. Vårdnadshavare och barn deltar tillsammans i den öppna förskolans aktiviteter där verksamheten stöds av utbildad personal. På Gotland finns två öppna förskolor, en i Visby och en i Hemse. Öppna förskolan är avgiftsfri.

Grundskola

Skolan har en viktig roll för individen och dess utveckling och kan verka kompensatoriskt för barn i ekonomiskt utsatta hushåll.

Avbruten eller aldrig påbörjad gymnasieutbildning är den faktor som tydligast påverkar risken att hamna i ett utanförskap och att man som ung inte kan försörja sig själv. Under 2021 deltog utbildnings- och arbetslivsförvaltningen i SKR:s utbildning kring fullföljd utbildning tillsammans med två andra kommuner, med syfte att öka antalet elever som fullföljer grundskola och senare gymnasiet med fullgoda betyg. En ny handlingsplan håller på att tas fram där fokus ligger på det som främjar närvaro och förebygger frånvaro samt systematisk uppföljning av elevfrånvaro på varje skola.

Att nå godkända betyg i kärnämnen är viktigt för att kunna gå vidare till högre studier. Lovskola erbjuds de elever på högstadiet som riskerar att inte få betyg i ett eller flera ämnen. Det erbjuds också till elever som vill höja sina betyg för att kunna komma in på sökt utbildning. Lovskola anordnas utanför ordinarie undervisningstid, på lov.

Läxhjälp eller extra studietid kan erbjudas med minst 2 timmar i veckan utanför ordinarie undervisningstid. Vid läxhjälpen eller den extra studietiden kan man göra hemuppgifter eller repetera sådant man arbetat med på lektionerna.

Extra studietid kan ses som ett kompensatoriskt inslag i undervisningen för elever som saknar stöd i hemuppgifter.

Grundskolan står för det material som ingår i undervisningen. Alla elever från F-klass till år 9 har ett personligt digitalt verktyg. Satsningen utgick till en början med att alla elever fick en iPad men under 2022 påbörjades ett utbyte till elev-pc för elever i år 4-9. Alla skolor som har 7-9 klasser har elev-pc idag medan det dröjer till våren 2024 innan alla elever i 4-6 har det.

Då skolan arrangerar heldagsutflykt ansvarar skolan för matsäck för samtliga elever. Skolorna erbjuder också tillgång till den utrustning som krävs för att kunna delta vid idrottslektion och friluftsdagar, till exempel skridskor, hjälmar och extrakläder till idrotten.

Gymnasiet

Utbildningen i gymnasieskolan ska främja elevernas utveckling till ansvars-kännande människor, som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet. Eleverna ges möjlighet att tillägna sig kunskaper som gör dem attraktiva på arbetsmarknaden och på så vis bidrar gymnasieskolan i det viktiga arbetet med att bryta negativa mönster, som ibland spänner över flera generationer. Gymnasieskolan ansvarar för det material som ingår i undervisningen och alla elever på gymnasiet har tillgång till ett personligt digitalt verktyg, MacBook Air, som de får låna under sin studietid.

Det finns flera olika bidrag för studier på gymnasienivå. Studiebidrag är det vanligaste och det kan eleven få från 16 års ålder fram till att eleven fyller 20 år. Beroende på elevens och familjens ekonomi kan även ett extra tillägg beviljas. Elever som bor längre ifrån studieorten kan beviljas ekonomiskt stöd till inackordering eller få resebidrag. Det finns även möjlighet att söka stipendier, däribland Elvira och Erik Ljungbergs minne samt Bengta och Ludvig Berthelsens Stiftelse.

Arbetsliv och etablering

För de som av olika skäl inte befinner sig i gymnasieskolans verksamhet finns KAA; Kommunens aktivitetsansvar. KAA finns inom avdelningen för arbetsliv och etablering och har ansvar att hålla sig informerad om ungdomar i åldern 16-20 år som inte går på gymnasiet. Syftet är att lotsa ungdomar tillbaka till studier eller annan sysselsättning. Ungdomen själv som avgör vilken väg man ska gå. Det kan innebära hjälp att boka möten med studie- och yrkesvägledare (SYV), vården eller andra kontakter som behövs för att komma vidare. KAA har även kontakt med barn- och ungdomspsykiatri (BUP), psykiatri, socialtjänsten, ungdomsmottagningen, vårdcentralen, tandläkaren, polisen.

Barn- och elevhälsa

Barn- och elevhälsan arbetar med barn och elever som har behov av extra stöd av olika anledningar, något samtliga skolor har tillgång till. Uppdraget beskrivs i Gemensam elevhälsoplan inom UAF. 7 Planen omfattar förskola, förskoleklass, fritidshem, grundskola, anpassade grundskolan, gymnasieskola, anpassade gymnasieskolan och gäller för alla skolor där Region Gotland är huvudman. Tidiga insatser är en viktig del i förvaltningens hälsofrämjande och förebyggande hälsoarbete. Utbildning- och arbetslivsförvaltningen har därför valt att inkludera förskolan i elevhälsoplanen trots att förskolan inte omfattas av skollagen när det gäller elevhälsa.⁸

Modersmålsenheten

Alla nyanlända skolbarn 6-19 år, med ett annat modersmål än svenska, tas emot via Lotsen - den centrala mottagningen. Där sker bland annat kartläggningarna av tidigare kunskaper, erfarenheter och förmågor. Detta för att utbildningen ska kunna anpassas efter elevens behov. Den som är nyanländ får även en första introduktion till Sverige och Gotland och det svenska skolsystemet genom Lotsens personal. Kursen Förälder i nytt land syftar till att skapa ett tryggt föräldraforum som lämnar utrymme för såväl information och dialog inför de utmaningar som nyanlända och utrikesfödda möter som föräldrar i Sverige. I kursen får man möta andra föräldrar och dela erfarenheter om hur det är att vara förälder i Sverige.

Kulturskolan

Kulturskolan erbjuder i enstaka fall kostnadsfria aktiviteter, som till exempel vid rekryteringssatsningar på skolor i socioekonomiskt utsatta områden. Då drivs insatsen med särskilda projektmedel. Verksamheten är i dagsläget avgiftsbelagd utifrån regionfullmäktigebeslut. Barn- och utbildningsnämnden har gett förvaltningen i uppdrag att utreda avgiftsfri kulturskola för att stärka den sociala hållbarheten på Gotland.⁹

⁷Doc point STY-29331-v.4.0 UAF. Övergripande Elevhälsoplan

⁸ Skollag (2010:800). 2 kap § 25-28

⁹ BUN 2023/89 Kostnadsfria kultur- och idrottsaktiviteter för barn och unga

3.4 Socialförvaltningen

Försörjningsstödsenheten inom socialförvaltningen arbetar aktivt för att uppmärksamma barns ekonomiska utsatthet. I samband med nybesök så utreds barnens situation avseende bland annat fritidsaktiviteter, skolgång och hälsotillstånd. De har infört en möjlighet att ansöka om 500 kronor per barn och termin för fritidsaktiviteter. Enheten arbetar aktivt med att motverka och minska ekonomisk utsatthet genom att till exempel uppmuntra till, och bevilja bistånd till begagnade cyklar till alla barn i familjen som har behov.

Funktionshinderenheten arbetar inte direkt med dessa frågor men arbetar indirekt med frågan genom att samverka med stöd- och försörjningsenheten. Om de identifierar behov så hänvisar de sina brukare/vårdnadshavare till rätt enhet och kan även vara behjälplig i kontakten. Insatser som är beviljade enligt socialtjänstlagen (SoL) är avgiftsbelagda men om de får kännedom om att det inte finns betalningsförmåga så beslutar funktionshinderenheten om reducering alternativt avgiftsbefrielse.

Barn- och familj (BoF) lyfter barns ekonomiska utsatthet i utredningsarbetet. De arbetar med en utredningsmetod, Barns behov i centrum (BBIC), där man utreder bostad, arbete och ekonomi. BoF arbetar inte aktivt för att utjämna skillnader på generell nivå men när behovet uppmärksammas i enskilda ärenden så rekommenderar de, och kan även vara behjälpliga, med att etablera kontakt med stöd- och försörjningsenheten.

Fonder/stiftelser

Socialförvaltningen handlägger Gotlands kommuns sociala samstiftelse. Stiftelsen har till ändamål att årligen dela ut bidrag till behövande som är folkbokförda på Gotland. Vid handläggningen av ansökningar från sökande med hemmavarande barn (heltid eller deltid) beviljas ett högre belopp med 300 kronor extra per barn (2022). Beloppet varierar beroende på hur mycket pengar som stiftelsen har att dela ut samt antal sökande.

Budget- och skuldrådgivning Region Gotland

Region Gotland tillhandahåller kostnadsfritt stöd i att hantera sin privatekonomi genom att hjälpa till med budget och att skapa en överblick för ekonomin, hjälp att sammanställa skulder och även hjälp med en skuldsanering. Konsumentverket är stödmyndighet för att säkerställa likvärdig hantering i landet.

Personer i behov av skuldsanering befinner sig en sårbar situation i livet. Handläggarna har tystnadsplikt, hjälper till att avdramatisera och motivera till att ta emot hjälp.

Det är vanligt att klienter avbokar och prokrastinerar.

Det finns ingen statistik på hur många av klienterna som har barn eller har försörjningsplikt, men handläggarnas bedömning är att det handlar om många av de som söker hjälp.

En vanlig målgrupp är personer med psykiska och sociala svårigheter.

Det är svårt att hitta former för att informera om verksamheten direkt till medborgare, då det är förknippat med mycket skam och skuld att behöva hjälp att hantera sin ekonomi. Som ett led i att verka förebyggande informerar budget- och skuldrådgivningen chefer och vid arbetsplatsträffar för att medarbetare och chefer ska kunna hänvisa personer, t ex SOF/stöd- och försörjning och familjestödsenheten/Familjefokus. Kyrkans diakoner, vuxenpsykiatri, beroendeenheten, särskilda boenden och med sjuksköterskor på vårdcentralerna får information.

Handläggarna samarbetar även med högstadierna och gymnasiet och genomför information/undervisning vid några av gymnasieprogrammen om hur man bör hantera sin ekonomi.

3.5 Hälso- och sjukvård

Avgifter och kostnader inom hälso- och sjukvården på Gotland regleras gällande patientavgifter som övriga regioner.

- I de flesta regioner betalar barn och ungdomar fram till 20-årsdagen inte någon avgift i öppenvården, till exempel vid besök på en vårdcentral eller en ungdomsmottagning.
- Elevhälsan är avgiftsfri. De vaccinationer som erbjuds där är avgiftsfria.
- Tandvården är avgiftsfri till och med det år man fyller 19 år.
- Barn under 18 år till asylsökande eller personer utan uppehållstillstånd ska erbjudas hälso- och sjukvård på samma villkor som alla andra barn som är bosatta i regionen.

Stöd till blivande föräldrar

För att tidigt kunna erbjuda stöd till föräldrar i sårbara livssituationer genomför mödravården en regelbunden samverkansrond. Det innebär att när en blivande förälder uppmärksammas ha någon form av psykisk eller social sårbarhet kan föräldern genom ett så kallat samarbetsprogram (SAMP) erbjudas stöd och hjälp både under och efter graviditet.

Syftet med detta är

- att erbjuda ett utökat stöd under graviditet till föräldrar med någon form av sårbarhet i sitt blivande föräldraskap (för förtydligande se under rubriken Målgrupp)
- att aktivera ett professionellt nätverk och därigenom ett relevant och snabbt stöd vid behov
- att främja samarbete mellan olika professioner med det ofödda barnet i fokus

Aktuella aktörer bjuds med, som t ex från IFO/stöd och försörjning, för att erbjuda stöd i en ekonomiskt utsatt situation.

Stöd till nyblivna föräldrar

Inom regionens barnhälsovård erbjuds alla nyblivna föräldrar, både födande och icke födande, att återkommande svara på frågor rörande olika slags utsatthet eller sårbarhet. Detta sker i samband med ordinarie besök på BVC.

BarnSäkert-modellen bygger på den amerikanska modellen Safe Environment for Every Kid (SEEK) och har anpassats för att användas inom den svenska barnhälsovården. Modellen syftar till att identifiera barn som lever i miljöer med psykosociala problem, såsom nedstämdhet, ekonomisk oro, föräldrastress och riskbruk av alkohol. BarnSäkert är ett arbete inom barnhälsovården för att uppmärksamma riskfaktorer i barnens uppväxtmiljö och lotsa till rätt stöd och hjälp. Det övergripande målet är att främja barns hälsa och förebygga ohälsa. Genom att öka uppmärksamheten för psykosociala riskfaktorer och öka tillgängligheten i barnhälsovården för familjer som har särskilda behov eller riskerar sämre hälsa bidrar BarnSäkert till en mer jämlik hälsoutveckling.

3.6 Röda Korset

Underlag har inhämtats i samtal med Röda Korset Gotland utifrån uppdraget att kartlägga bilden av barnfattigdomen på Gotland, samt ge möjliga förslag på åtgärder för att motverka konsekvenserna av denna. Röda Korset Gotland har en upparbetad regelbunden kontakt med barnfamiljer på Gotland som befinner sig i ekonomisk utsatthet, genom de öppna mötesplatser som de bjuder in till ett par gånger i veckan. Vid dessa tillfällen ges möjlighet till stödjande samtal kring samhällslösning och rådgivning samt möjlighet till stöd i form av matkasse/nödkasse för de mest behövande. Röda Korset bjuder även in till sopmiddagar en vardagskväll i veckan.

Den sammantagna bilden som Röda Korset Gotland förmedlar är att villkoren för de ekonomiskt utsatta barnfamiljerna på Gotland har blivit tuffare de senaste åren och allt fler barnfamiljer söker stöd och hjälp från Röda Korset Gotland för mat och basala behov. Medvetenheten hos barnen i dessa familjer, kring familjens ekonomi är ofta stor och barnen tar ansvar och gör det de kan för att minska familjens utgifter. Röda Korset ger även en bild av flera ”glapp i systemet” kring dessa familjer, där stöd och krav från olika verksamheter ofta krockar och särskilt drabbar de med minst marginaler.

Röda Korset identifierar följande utmaningar för barnfamiljer på Gotland:

- Täcka familjens behov av mat under skolloven när barnen inte får mat via skolan.
- Utmaning när föräldrar främst har möjlighet till arbete under sommaren, när skolan är stängd. Ökade kostnader för fritids samt krav på ledighetsperioder för barnen. Sommarperioden beskrivs som extra tuff för målgruppen.
- Svårt när skolan/förskola efterfrågar medhavd matsäck eller annat som kostar pengar
- Föräldrar till barn med särskilda behov extra utsatta.
- Ökade trångboddheten utmanande för barn som behöver utrymme för läxläsning.
- Äldre barn i familjen får ta hand om sina yngre syskon när föräldrar behöver arbeta för att undvika kostnader för fritids.
- Svårigheter att införskaffa utrustning som kostar lite mer såsom exempelvis cykel.

Röda Korset ser förslag som skulle underlätta för ekonomiskt utsatta barnfamiljer:

- Ökad medvetenhet i Region Gotlands verksamheter kring ekonomiskt utsatta barnfamiljers situation.
- Lättnad kring avgifter som Region Gotland kan påverka såsom avgifter för kollektivtrafik, fritidsverksamhet etc. De tillgängliga jobben ofta finns på obekväma tider och inte alltid i sitt närområde
- Kravet i skolan på utrustning till idrotten; särskilda inneskor, badkläder, friluftskläder till hajker där man enligt Röda Korset kan bli underkänd om man inte är ombytt på gympan.
- Kostnadsfria aktiviteter för målgruppen vid Regionens egna verksamheter såsom exempelvis vid Melonenbadet, Fenomenalen.

3.7 Svenska kyrkan

Underlag har inhämtats från diakon i svenska kyrkan på norra Gotland utifrån uppdraget att kartlägga bilden av barnfattigdomen på Gotland, samt att identifiera möjliga förslag på åtgärder för att motverka konsekvenserna av denna. I dialogen framkommer en inblick i den ekonomiska utsattheten hos barn i Visby så väl som på landsbygderna. Framför allt

lyfts de landsbygder som ligger längs kollektivtrafikens busslinjer med pendelavstånd till Visby där de flesta arbeten finns. Återkoppling ges att många ensamstående föräldrar i målgruppen ofta saknar körkort, vilket gör möjligheten till egenförsörjning via arbete svårare. Ibland kan även kostnaderna för busskort vara svåra att hantera och inte möjliga att täcka via vare sig arbete eller de bidragsformer som erhålls, varvid svenska kyrkan uppger att de har stöttat föräldrar med denna kostnad.

Svenska kyrkan ger även en inblick i den ekonomiska utsattheten som uppstår då föräldrar har anställning. I perioder av sjukdom, så som i förkylningstider där en eller flera familjemedlemmar behöver stanna hemma från arbetet, märks svårigheterna som tydligast. Flera föräldrar uppger att de kan avstå en av dagens två måltider för att prioritera barnens tillgång till mat.

Mediciner och läkemedel är också en utgift som lyfts som extra svår för målgruppen att klara. Receptbelagda mediciner är kostnadsfria för barn på Gotland, men receptfria läkemedel såsom många allergimedier och hudkrämer eller annat egenvårdsmaterial täcks inte. Läkemedel och material som barnen trots allt har behov av. Svenska kyrkan uppger att de i vissa fall stödjer barnfamiljer med denna kostnad.

Svenska kyrkan uppger att de alltid genomför samtal med individer innan de ger ekonomisk hjälp. Särskilt fokus läggs på om det finns barn i familjen. I samtalet identifieras även möjligheter att ge stöd att hitta vägar och strategier till hållbar ekonomi.

Svenska kyrkan möter i sitt uppdrag många barn som deltar i de aktiviteter som anordnas. Svenska kyrkan strävar efter att etablera kontakt med barnens föräldrar. Framgångsfaktorer för detta är att bjuda in till aktiviteter och möten direkt efter jobbet och erbjuda någon form av mat. Svenska kyrkan ser att besöksantalet ökar när det erbjuds någon att äta.

Svenska kyrkan lyfter transportkostnader som särskilt utmanande för ekonomiskt utsatta barnfamiljer, där många saknar egen bil. Kostnader för kollektivtrafik/buss är kostnadsfri för barn på landsbygden, men kan vara betungande för medföljande vuxna.

Svenska kyrkan lyfter även en sammansatt svårighet där ekonomisk utsatthet kan ha samband med sjukdom eller ohälsa hos föräldern, vilket även kan innebära bristande föräldraförmåga.

Svenska kyrkan strävar här efter att etablera direktkontakt med barnen när föräldrarna mår sämre för att fånga upp behov av att stötta upp eller signalera vidare behov till andra verksamheter vid behov.

Svenska kyrkan beskriver en upplevelse av att samhället har blivit mer byråkratiskt där fler verksamheter ser till delarna som just deras verksamhet är avsatta att hantera, vilket gör att helhetsbilden kring hjälpbehovet kan hamna mellan stolarna. Där har svenska kyrkan möjlighet att ha en kompletterande roll.

Svenska kyrkan stödjer även familjer att söka fonder för exempelvis glasögon och erbjuder hjälp och stöd att fylla i blanketter och ansökningar av olika slag.

Även Svenska kyrkan påtalar ett extra ansträngt läge för ekonomiskt utsatta barnfamiljer under länge lov, framför allt när skolmaten uteblir och behov av fritids uppstår. Att få pengar att räcka till för fritidsaktiviteter beskrivs även som en utmaning.

3.8 Rädda barnen

Rädda barnen på Gotland erbjuder ett antal aktiviteter och mötesplatser för barn och unga på Gotland i behov av stöd, bland annat kostnadsfri simskola för barn i årkurs 4-6, målarkurs/bildkurs för barn unga på sportlovet, möjlighet att besöka Kneippbyn till behövande familjer och presentkort på sportaffär som delas ut till familjer som har kontakt med etableringen.

3.9 Gotländska barns röster om barnfattigdom

Elever åk 5 i Södervärnsskolan fick reflektera över några frågeställningar.

Urval av citat.

1. Vad tänker du att det betyder att vara fattig?

Att ha mindre eller inga pengar alls. Jag tror man kan känna sig utanför när andra pratar om resor och har nya kläder. Jag tror man kan känna sig mindre värd. Livet blir svårare.

Man har kanske inte råd med nyttig mat. Jag vill att alla familjer ska ha det bra.

Kanske att man inte kan vara med aktiviteter som andra kan.

Jag tror det är jättetråkigt, man kan inte vara med i sport. Att ha lite pengar tror jag kan leda till mobbing. Man kanske inte orkar gå till skolan.

2. Hur tror du det känns att vara barn i en familj som har väldigt lite pengar?

Jag tror det känns jobbigt. Man känner sig ledsen. Man känner sig utanför. Man kanske undrar varför andra har pengar men inte min familj, men jag tror man är glad att ens föräldrar kämpar.

Rika föräldrar kanske köper och köper och gör sitt barn bortskämt. Jag tycker synd om, blir ledsen och arg.

Jag lever inte i den rikaste familjen, så vi kan inte åka utomlands, men vi har tillräckligt med mat och en stor lägenhet, så det skulle jag inte säga är att vara fattig. Men om man har lite pengar kan man bli stressad och få dålig sömn och få dålig psykisk och fysisk hälsa och man kan skämmas i skolan.

4 Analys av konkreta insatser och aktiviteter

För att långsiktigt motverka barnfattigdom krävs både ökad kunskap och gemensamma arbetssätt. Ett systematiskt och kunskapsbaserat arbetssätt stärker förmågan att tidigt upptäcka behov, följa upp insatser och utveckla gemensamma lösningar som gynnar alla barn. Det handlar om mycket mer än att bara ge ekonomiskt stöd, eftersom barnfattigdom också berör social delaktighet och långsiktiga möjligheter.

Region Gotland behöver följa utvecklingen av barnfattigdom och tillse en generell kunskaphöjning kring barnfattigdom hos både beslutsfattare och medarbetare.

Inom Region Gotland finns redan arbetssätt och insatser som har effekt att minska följderna av barnfattigdom. Trots det finns enligt Rädda Barnens årsrapport 2025 cirka 1 200 barn på Gotland som lever i de förhållandena och det finns därmed incitament för förbättringsarbete. Inför varje beslut och i årliga uppföljningar rekommenderas Region Gotland att lyfta perspektivet att än mer kraftfullt identifiera möjligheterna att minska konsekvenserna av barnfattigdom och ekonomisk utsatthet.

Följande är av betydelse i en kommun eller region att ta hänsyn till och se över möjligheter att underlätta eller förbättra för barn i ekonomisk utsatthet. Respektive förvaltning bör se över sina möjligheter inom följande områden:

Fakta och kunskap

- Följa upp och jämföra statistik lokalt och nationellt, till exempel försörjningsstöd, ensamstående hushåll, nyanlända osv
- Vad säger forskning om effekter på hälsa, skolresultat och framtida etablering.
- Öka kunskapen genom till exempel föreläsning och workshop för politik och tjänstepersoner, dialogmöte med civilsamhälle och föreningar

Stärka ekonomiskt stöd och minska avgifter

- Erbjuder avgiftsreduktion eller avgiftsfrihet för fritids, förskola och kulturskola för låginkomstfamiljer.
- Subventionera fritidsaktiviteter, simskola och idrottsutrustning.
- Skapa jämlika skolvillkor
- Följa upp alla dolda skolavgifter (utflykter, matsäck, material).
- Erbjuder exempelvis skollunch vid lov i skolan för de som behöver.

Socialt stöd och tidiga insatser

- Fortsatt förstärkt samarbete mellan skola, vård och omsorg.
- Fortsatt utveckla arbetssätt i samverkan för att fånga upp barnfamiljer i riskzonen.
- Fortsatt utveckla arbetssätt i samverkan för att kunna erbjuda kostnadsfri ekonomisk rådgivning och skuldsanering till föräldrar.
- Systematiskt utveckla och stödja ungas kunskaper kring privatekonomi

Främja barns delaktighet och välmående

- Fortsätta utveckla trygga, kostnadsfria mötesplatser och fritidsgårdar.
- Arrangera gratis lovaktiviteter och läger.
- Involvera barn och unga i beslut om fritid och skola.

Hälso- och sjukvård

- Säkerställa avgiftsfri och lättillgänglig vård för barn och unga, inklusive tandvård.
- Se över möjligheten till gratis glasögon och synundersökningar för barn.
- Stärka arbetet mot ohälsosam stress och psykisk ohälsa hos föräldrar, vilket ofta hänger ihop med fattigdom

Psykisk och social hälsa

- Fortsatt utveckla vård- och stödteam som når barn och familjer
- Förebyggande samverkan med skola, vård och omsorg med system för tidig upptäckt.
- Erbjuder stödgrupper för barn i familjer med ekonomiska svårigheter, missbruk eller psykisk ohälsa.

Kollektivtrafik och tillgänglighet

- Möjliggöra subventionerad eller gratis/ kraftigt rabatterade reskort för barn och unga, särskilt under lov.
- Föräldrars möjlighet att åka kollektivtrafik med barnen.
- Säkerställa att kollektivtrafiken gör det möjligt för barn i hela regionen att delta i fritids- och kulturaktiviteter.

Regional utveckling och samverkan

- Stödja kultur- och fritidsinitiativ som är avgiftsfria för barn och unga.
- Samverka med civilsamhället kring samhällsplanering och socialt stöd.

5 Åtgärdsförslag

Arbetet med att motverka barnfattigdom handlar om att bryta negativa mönster som ibland spänner över flera generationer, vilket kräver ett långsiktigt och strukturerat arbete. Då krävs åtgärder som både minskar fattigdomen och åtgärder som minskar fattigdomens effekter. För att minska effekterna av ekonomisk utsatthet och barnfattigdom är det inte alltid mest gynnsamt att identifiera enkla och konkreta åtgärdsförslag, då konsekvenserna av ofta har sitt ursprung i flera grundorsaker.

5.1 Öka föräldrars möjlighet till egenförsörjning

Barnfattigdom har sitt ursprung i familjers ekonomiska förutsättningar och vårdnadshavarnas möjlighet till egenförsörjning. Att stärka dessa förutsättningar är därför en central strategi i arbetet för att minska barnfattigdomen. Stöd och insatser för att komma i arbete bör således vara i fokus även ur ett barnfattigdomsperspektiv.

Enligt Barnombudsmanen utmärker sig särskilt två grupper avseende ekonomisk utsatthet – barn till ensamstående föräldrar och barn till utrikesfödda. En vanlig orsak till den ekonomiska utsattheten hos barn med utländsk bakgrund är att föräldrarna ännu inte etablerat sig på arbetsmarknaden.

På Gotland erbjuds pågående flera utvecklingsarbeten i syfte att stärka stöd till arbete. Gotland Forward är ett pågående arbetsmarknadsprojekt finansierat med hjälp av Europeiska socialfonden för att i samverkan med flera aktörer utveckla målgruppsanpassade arbetssätt för ökad etablering. Erfarenheter visar på potentialen i individanpassade och samordnade insatser som kombinerar språkutveckling, praktik, handledning och nära arbetsgivarrelationer där näringsliv och offentlig sektor kan samverka. Denna typ av insatser och åtgärder har en avgörande roll även för möjligheten att motverka barnfattigdom. För att ge långsiktig effekt behöver framgångsrika metoder integreras i ordinarie strukturer och få en stabil finansiering.

Ett mer hållbart system för arbetsmarknadsinsatser, som tydligare förenar regionens egna resurser med civilsamhällets engagemang och arbetsgivarnas behov är en avgörande del av arbetet mot barnfattigdom. Inom ramen för Gotland Forward har en arbetsmarknadsutredning tagits fram, ”*En hållbar och inkluderande arbetsmarknad för alla*”. Denna visar på vägar framåt och bör ses som ett komplement och en fördjupning till vad som tas upp i denna rapport som förslag på åtgärder för att minska barnfattigdomen. En

ökad egenförsörjning för föräldrar är inte bara en arbetsmarknadsfråga, utan också en av de mest effektiva insatserna för att minska barnfattigdom på lång sikt. Två kompletterande, avgörande faktorer som även identifierats i kartläggningen är föräldrarnas möjlighet till bättre tillgång till barnomsorg eller fritids på obekväma tider samt kollektivtrafik till och från arbete. Detta är ytterligare nycklar för att fler ska kunna ta del av arbetsmarknaden.

I ett samhälle finns det dessutom personer som inte kan arbeta som exempelvis vid varaktig sjukdom eller funktionsnedsättning. Därför behöver insatser för att motverka barnfattigdom även riktas mot övriga delar av samhället som möter familjer och barn i ekonomisk utsatthet.

5.2 Barnkonsekvensbeskrivningar inför beslut

Enligt artikel 3.1 i barnkonventionen "ska vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa". En bedömning av barnets bästa genomförs genom en så kallad barnkonsekvensanalys eller prövning av barnets bästa. Det innebär att göra en helhetsbedömning av vad som är den bästa möjliga lösningen för barnet eller grupper av barn genom att göra en bedömning i varje enskilt beslut utifrån det eller de barn som berörs.

Beslutsfattare behöver ha tillräckligt med underlag för att ha förutsättningar att kunna bedöma vad som är barnets bästa. Underlaget ska innehålla en utvärdering av vilka positiva och negativa konsekvenser det får för barnet eller barnen. Barn som berörs ska också få komma till tals direkt eller genom företrädare. I barnkonsekvensbeskrivningen är det därför centralt att belysa positiva och negativa konsekvenser för barnen i beslutet, möjliga intressekonflikter, olika handlingsalternativ samt bästa möjliga lösning och eventuellt kompensatoriska åtgärder. Beslut som fattas utan föregående barnkonsekvensbeskrivning kan upphävas av förvaltningsrätten.

Region Gotland behöver utveckla sitt systematiska kvalitetsarbete utifrån ett barnrättsperspektiv och införa barnkonsekvensbeskrivningar i tjänsteberedningen inför beslut. Detta utifrån möjliggörandet av att beakta barnets bästa, vilket innebär att uppfylla det lagstadgade krav som åligger verksamheten i och med att barnkonventionen blev lag år 2020.

5.3 Kunskapshöjande åtgärder

Region Gotland behöver följa utvecklingen av barnfattigdom och tillse en generell kunskapshöjning kring barnfattigdom hos både beslutsfattare och medarbetare. För att långsiktigt motverka barnfattigdom krävs både ökad kunskap och gemensamma arbetssätt. Ett systematiskt och kunskapsbaserat arbetssätt stärker förmågan att tidigt upptäcka behov, följa upp insatser och utveckla gemensamma lösningar som gynnar alla barn. Det handlar om mycket mer än att bara ge ekonomiskt stöd, eftersom barnfattigdom också berör social delaktighet och långsiktiga möjligheter

Region Gotland har i sitt grunduppdrag redan i dagsläget arbetssätt och metoder för att i minska effekterna barnfattigdom. Trots det signalerar Röda Korset och Svenska kyrkan om konsekvenser för barnfamiljer som skulle kunna motverkas med ett mer aktivt arbetssätt inom Region Gotlands olika verksamheter. Att i denna kartläggning specificera konkreta sådana arbetssätt är problematiskt, då den heltäckande bilden av förvaltningarnas grunduppdrag i kombination med behovsinventering hos målgrupperna inte gör att

överblicka i sin helhet. Utredarna bedömer därmed att respektive förvaltning bör erbjudas kunskapshöjande insatser kring barnfattigdomens konsekvenser, för att därefter identifiera vilka utvecklingsbehov som föreligger inom den egna förvaltningen.

För att frågan kring barnfattigdom ska hållas levande och belysas föreslås den således lyftas regelbundet som en del i Region Gotlands utvecklingsarbete kring social hållbarhet.